

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΟΡΟΣΤΑΜΟΣ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

Περὶ τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου κληρικοῦ οὔτινος τὸν βίον ἐπιχειρῶ νὰ σκιαγραφῇσω, ὀλιγίστας πληροφορίας παρέσχον μέχρι τοῦδε οἱ ἐν ταῖς βιογραφικαῖς καὶ μεσαιωνολογικαῖς μελέταις καταγινόμενοι λόγιοι.

Ὁ κ. Σάθας ἐν σελίδι 600 τῆς Νεοελληνικῆς αὐτοῦ Φιλολογίας, ἀναγράφων τὸ ὄνομα τοῦ Δοροστάμου ὡς ἀρχιμανδρίτου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, λέγει μόνον «ὅτι συνέγραψε τῷ 1737 περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς». Ὁ κ. Ἀδρόνικος Δημητρακόπουλος ἐν ταῖς Προσθήκαις καὶ Διορθώσεσιν εἰς τὴν Νεοελ. Φιλ. τοῦ κ. Σάθα (Λειψία 1871) ἀνασκευάζει τὴν πληροφορίαν ταύτην καὶ ἀποδίδει τὴν συγγραφὴν εἰς τὸν κ. Elssner, συνάμα δὲ πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι ὁ Ἀθανάσιος Δορόσταμος ἦτο ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου (σελ. 101). Ὁ δὲ κ. Μανουὴλ Γεδεών ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Πατριαρχικοὶ Πίνακες» ἐν σελ. 644-645 καὶ ἐν ὑποσημειώσει ὑπ' ἀριθ. 1185 ἐν τῷ βίῳ Πατριάρχου Παΐσιου Β' μνημονεύει τοῦ ὀνόματος τοῦ Δοροστάμου ὡς λαβόντος συστατικὸν γράμμα παρὰ τοῦ εἰρημένου Πατριάρχου ἐπὶ συλλογῇ χρημάτων πρὸς ἀπολύτρωσιν αἰχμαλώτων.

Δυστυχῶς ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω πληροφοριῶν οὐδεὶς μέχρι τοῦδε τῶν παρ' ἡμῖν καταγινομένων ἔγραψε περὶ τοῦ πολυκυμάντου βίου τοῦ ἑλλήνος τούτου κληρικοῦ, ὅστις διὰ τῶν ἡρετῶν, τῶν γνώσεων, τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ, ἐτίμησεν ὅχι μόνον τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος.

Εὐτυχῶς οὐκ ὀλίγας περὶ τοῦ ἀνδρός τούτου σημειώσεις ἀφῆκεν ἡμῖν ὁ σοφὸς γερμανὸς Jacob Elssner ἐν τῷ γερμανιστὶ ἐκδοθέντι συγγράμματι αὐτοῦ «Νεωτάτη Περιγραφὴ τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐπὶ τῇ ἀξιοπίστῳ διηγήσει τοῦ κ. Ἀθανασίου Δοροστάμου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ προσθηκῶν, ἐκκληθεύσεων καὶ διορθώσεων ἐπὶ τῇ βίᾳ νέων εἰδήσεων καὶ ἰδίων παρατηρήσεων, ὑπὸ Ἰακώβου Ἑλσνερ κτλ. ἐν Βερολίνῳ, 1737, τύποις Χριστιανοῦ Λ. Κονόδι».

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐσφαλμένως ὁ κ. Σάθας ἀποδίδει τὴν εἰρημένην συγγραφὴν εἰς τὸν Δορόσταμον, καθότι ὡς προκύπτει ἐκ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, τὸ βιβλίον ἔγραψεν ἐπὶ τῇ ἀξιοπίστῳ διηγήσει τοῦ Δοροστάμου. Ἀλλως τε ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ ὁ κ.

Elssner λέγει ρητῶς αἰς τὸ νῦν γράψω περὶ τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μὲ παρώτρυνε πρὸς τοῦτοις ἡ ἀπρόοπτος ἀφίξις τοῦ κ. Ἀθανασίου Δοροστάμου Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις μοὶ ἀνεκκίνησε πολλὰ ἀξιοπερίεργα πράγματα, ἅτινα ἀποκαλύπτουσι τὴν σύγχρονον κατὰστασιν τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας, διορθῶσι πολλάς σπουδαίας πλάνας τῶν μέχρι τοῦδε εἰδήσεων, καὶ φέρουσιν εἰς φῶς πλεῖστα σπουδαιότατα ἄγνωστα γεγονότα, ἅτινα ἐπαληθεύω διὰ τε τῶν ἰδίων μου παρατηρήσεων καὶ διὰ νεωτάτων περιγραφῶν».

Ἐκτὸς τούτου, ἀριθμῶν ὁ κ. Elssner τὰς γλώσσας, ἃς ἐγνώριζε καὶ ὠμίλει ὁ Δορόσταμος, δὲν λέγει ὅτι ἐγνώριζε τὴν γερμανικὴν. ἔκτὸς ἂν ὑποθέτῃ ὁ κ. Σάθας ὅτι ἡ ἐν λόγῳ συγγραφὴ ἐγράφη ἑλληνιστὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δοροστάμου καὶ μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ κ. Elssner· ἀλλὰ καὶ τοῦτο καθόλου δὲν προκύπτει. Ἐκείνο τὸ ὅποιον ἡμεῖς δυνάμεθα νῦν παραδεχθῶμεν εἶναι, ὅτι ὁ ἡμέτερος Δορόσταμος παρέσχεν εἰς τὸν σοφὸν γερμανὸν τοιαύτην πνευματικὴν συνδρομὴν, ὥστε δικαιούμεθα νῦν πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἀνωτέρω συγγραφὴ ἐγένετο διὰ συνεργασίας, τὴν δὲ πεποιθήσιν μου ἐδραιώνει· ἡ ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον διάμονή τοῦ Δοροστάμου ἐν αὐτῇ τῇ οἰκῇ τοῦ κ. Ἑλσνέρου.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ σοφοῦ γερμανοῦ, ὅστις κοσμεῖ τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα αὐτοῦ καὶ διὰ καλλιτεχνικωτάτης εἰκόνας τοῦ ἑλλήνος κληρικοῦ, ὁ Ἀθαν. Δορόσταμος κατήγετο ἐξ ἀρίστης οἰκογενείας τῆς ἐμπορικῆς πόλεως Πατρῶν. Ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ ἠσχολεῖτο εἰς τὸ ἐμπόριον, ὁ δὲ νεώτερος ἦτο ἱερεὺς ἐν τῇ γενεθλίῳ πόλει, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγ. Νικολάου. Κατὰ τὴν νεκρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν ὁ Δορόσταμος ἐταξείδευσε μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του εἰς Δαμιέτην τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐκαῖθεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ καὶ Ἱεροσόλυμα, ἐπισκέφθη τὰς ἐκεῖ ἐκκλησίας καὶ μονὰς, ὅπου καὶ ἐφ' ἱκανὸν διέμεινε.

Ὅτε ἡ Πελοπόννησος ἀνῆκεν εἰς τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος, ὁ Ἀθανάσιος ἦτο διάκονος ἐν Πάτραις· εὕρισκετο εἰς Ναύπλιον ὅταν κατὰ τὸν πόλεμον παρεδόθη ἐκεῖ, αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τινος Γενιτσάρου· ἐκρατήθη δέσμιος ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, κατόπιν οὗτος τὸν μετέφερε διὰ Σμύρνης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ ἐξηγοράσθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἀντὶ 2000 ταλλήρων, ἅτινα μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπ' ἀνοδὸν του εἰς τὴν πατρίδα ἀπέδωκεν.

Ὁ Πατριάρχης, ὅστις ἐγνώρισε τὴν ἱκανότητα τοῦ Ἀθανασίου, τὸν διώρισεν ὑγούμενον εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ἐν Ἰασίῳ, ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Βραΐλαν ὡς ἀρχιμανδρίτης τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰωαννικίου, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ παρέστη κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἐκ-

κλησιῶν εἰς Βενδέρι, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐμάχετο αὐτόθι γενναίως ὁ Βασίλεὺς τῆς Σουηδίας.

Πρὸ δέκα τεσσάρων ἐτῶν περίπου, ἐξακολουθεῖ ὁ Ἑλσνερ, ἐγένετο ἀρχιμανδρίτης τοῦ τότε Πατριάρχου Ἱερεμίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, πρὸ δεκαετίας δὲ ὡς ἐξάρχος ἀπεστάλη καὶ τότε εἰς τὰς ἐλληνικὰς νήσους Κέρκυραν, Ζάκυνθον καὶ Κεφαλληνίαν, αἵτινες εὕρισκοντο ὑπὸ τὴν ἐνετικὴν προστασίαν, τὰς ἐπισκέφθη δὲ συλλέγων ἐράνους¹ πρὸς κατασκευὴν τῆς Πατριαρχικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ μεγάρου, ἅτινα κατεστράφησαν ἐκ τῆς τότε ἐκραγείσης πυρκαϊᾶς. Εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ταύτην ὑπῆρξεν ἄρκετὰ εὐτυχίας, συλλέξας πλουσίους ἐράνους, ἐν οἷς προστιθεμένης καὶ τῆς γενναιοδωρίας τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Ρωσιῶν, ἡ ἐκκλησία καὶ ὁ πατριαρχικὸς οἶκος ἀνωκοδομήθησαν λαμπρότερα καὶ στερεώτερα.

Τὸ εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε βεβαίως ἡ αἰτία ὅπως βραδύτερον ἐπιχειρήσῃ καὶ ἕτερον ταξείδιον εἰς Σουηδίαν καὶ Γερμανίαν ἵνα συλλέξῃ ἐράνους ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, συνάμα δὲ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀπέστειλε ταυτοχρόνως μοναχοὺς ἐφωδιασμένους μὲ Πατριαρχικὰ γράμματα εἰς Ὀλλανδίαν καὶ Ἀγγλίαν. Ὁ κ. Ἑλσνερ σὺν ταῖς πληροφορίαις τοῦ βίου τοῦ Δοροστάτου δημοσιεύει ἐν πρωτοτύπῳ καὶ μεταφράσει Παΐσιου² τοῦ Γ' τὸ κάτωθι Πατριαρχικὸν γράμμα.

¹ Ὁ φιλόπονος ἐρευνητὴς τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου Ζακύνθου καὶ λόγιος φίλος μου κ. Δ. Χ. Ζώης μοι ἐπέδειξε πατριαρχικὸν γράμμα Ἱερεμίου Γ', σωζόμενον ἐν τῷ Ἀρχαιοφυλακείῳ Ζακύνθου, δι' οὗ ἀπεστελλετο ὁ πρῶτος Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Παῖσιος πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ τὰ πατριαρχικὰ ἀικοδομήματα. Ἐκ τῶν συνεχῶν αὐτῶν ἐπισκέψεων δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ Ζάκυνθος παρέῖχε προθύμῳ καὶ γενναίως τὴν συνδρομὴν τῆς εἰς τὰς παρουσιαζομένας ἀνάγκας τῆς Μ. τοῦ γένους Ἐκκλησίας.

² Προφανῶς ἐνταῦθα ὁ κ. Elsnar ὑπέπεσεν εἰς λάθος, ἴσως δὲ κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν, διότι οὐδαμοῦ ἀναφέρεται ὡς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Παῖσιος Τρίτος, πολὺ δὲ μάλλον τὸ ἔτος 1734, ὅτε δηλαδὴ ἐγράφη τὸ πρὸς τὸν εἰρημένον Δορόστατον Πατριαρχικὸν συστατικὸν γράμμα, οὐδὲ ἡ χρονολογία συμπίπτει μὲ τὴν χρονολογίαν Παΐσιου Β' τὸ τρίτον πατριαρχεύσαντος (1744—1748) ἵνα τοῦλάχιστον ὑποθέσωμεν ὅτι ἐγένετο σύγχυσις καὶ παρεξήγησις.

Ὁ διακεκριμένος περὶ τὰ τοιαῦτα κ. Μανουὴλ Γεδεών εἰς τοὺς «Πατριαρχικοὺς αὐτοῦ Πίνακας» φέρει ὡς πατριαρχεῦντα τῷ 1734 Σεραφεῖμ Α', διότι ἐν σελίδι 633 ρητῶς λέγει «φαίνεται ἔτι διήκῃ (Σεραφεῖμ Α') τὴν ἐκκλησίαν μέχρι τοῦ μηνὸς Ἰουνίου 1734», ἓνα μῆνα τουτέστιν ἐπὶ πλεον τῆς χρονολογίας τοῦ εἰρημένου πατριαρχικοῦ γράμματος, φέροντος χρονολογίαν α' Μαΐου 1734. Ἀλλὰ εὐτυχῶς ὁ αὐτὸς κ. Μ. Γεδεών περιπίπτει εἰς ἀντίφασιν καὶ ὠρισμένως ἐν σελίδι 644—645 ἐν ὑποσημειώσει 1185 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, ἐνθα

Παΐσιος Τρίτος Ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

«Τοῖς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ καὶ ἀπανταχοῦ κοινῶς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν λατρεύουσι, καὶ ἀληθινὸν Θεὸν ἐμολογοῦσι, γαληνοτάτοις καὶ ὑπερτάτοις τῆς Ἱερᾶς Ρωμαϊκῆς βασιλείας Λετόροις, περιφανεστάτοις Δουξί, Δεσπόταις, Ἡγεμόσι καὶ Δυνασταίς, Θεοσεβεστάτοις καὶ παναιδεσιμωτάτοις ἀρχιεπισκόποις καὶ ἐπισκόποις ἐν Χριστῷ ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, σὺν πάσῃ τῇ ἱερᾷ καὶ σεβασμίᾳ ἐκκλησιαστικῇ τάξει, τοῖς πανευγενεστάτοις Ἀρχουσι, ἐξουσιασταῖς μέγιστάσιν, ἐπάρχοις καὶ ὑπάτοις, τοῖς σοφολογιωτάτοις ἱεροδιδασκάλοις καὶ καθηγηταῖς τῶν τε μεγίστων καὶ περιφήμων Ἀκαδημιῶν ἀρίστοις προεστῶσι καὶ ἀπλῶς παντὶ τῷ χριστεπωνύμῳ πληρώματι, τέκνοις ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοῖς καὶ περιποθήτοις τῆς ἡμῶν μετριότητος χάρις καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ παντοκράτορος καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ τὴν ἀποστολικὴν εὐλογίαν.

Δηλοποιούμεν τοίνυν πᾶσιν ὑμῖν, ὅτι κατὰ τὴν φθίσασαν πρὸ χρόνων ἀνάλωσιν τῆς Πελοποννήσου πάμπολλοι τῶν Χριστιανῶν αἰχμαλωτισθέντες κρίμασιν οἷς οἶδεν ὁ Κύριος, οἱ μὲν τινες ἐξ αὐτῆς διὰ πάσης συνδρομῆς καὶ βοηθείας τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης ἀποστολικῆς καθέδρας ἐλυτρώθησαν, οἱ δὲ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἐγγυήσεως τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ λαϊκῶν πᾶσαν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν θέμενοι ὅσον ἦν αὐτοῖς καὶ ἡμῖν ἐφικτόν, γινομένης ὀφειλῆς καὶ ὑποσχέσεως πλείστης, οἱ δὲ εἰσέτι καὶ νῦν ἐρμύνουσιν, ὑπὸ τῆς ἀδυναμίας ἡμῶν πικρᾷ δουλείᾳ καὶ κακώσῃ ἀνεκδιηγήτῳ, ὡς ἀδιάδηλον τοῖς πᾶσι πάσχοντες πάνδεινα καὶ πνέοντες τὰ ἔσχατα, ἐν στεναγμοῖς καὶ κλαυθμοῖς ἀλαλήτου ὑπὸ τὸν ζυγόν... ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες σὺν τοῖς τέκνοις αὐτῶν γεννηθεῖσι δυστυχῶς ὑπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ταλαιπωρίαν τῶν γονέων αὐτῶν.

Πρανοῶντες ὡς χρεῶν ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς τούτων σωτηρίας τῶν ἀθλίως κινδυνεύοντων ψυχῇ καὶ σώματι αἰχμαλώτων, καίτοι στηρίζοντες αὐτοὺς ὡς εἰκός, καὶ τὰ ὑπὲρ δύναμιν, ὡς εἶπεῖν βοηθοῦντες αὐτοῖς, μέντοι γε μὴ ἔχοντες ἄλλως πως ποιῆσαι, ὡς τὸ ἡμέτερον γένος ἐν ἀπορίᾳ καὶ ἀμηχανίᾳ πλείστη τυγχάνον, ὑπὸ τῆς καθ' ἑκάστην πιεζούσης πάντας τυραννίας καὶ συνδουλείας, συνδιασκεψάμενοι ἀλλήλοις τὰ δέον συνθλιβόμεναί τε τῇ δεινῇ κακουχίᾳ τοῦ πλησίον, ὡς ὑπόχρεοι πάντες οἱ κατὰ Χριστὸν ζῶντες πάντες ὑπὲρ τῆς ἀναρρώσεως τούτων. Εὐρο-

μνεῖαν ποιούμενος τοῦ ἐν λόγῳ πατριαρχικοῦ γράμματος λέγει: «γράφει τὸν Παΐσιον τούτον Γ'. Ἀλλὰ τῷ 1734 κατὰ Μάιον, ἐφ' ὅσον γινώσκωμεν, ἦν Πατριάρχης Νεόφυτος Γ'». »

Ὁ Ἰάκωβος Ἐλσενερ ἐκ τῶν Μεταρρυθμημένων ἐκ Προνοίας, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Γερμανικῆς διαλέκτου, καὶ διδάσκαλος τῆς Θεολογίας. Ἐγραψεν ἱερὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην καὶ νέαν περιγραφὴν τῆς καταστάσεως τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων τῶν ἐν Τουρκίᾳ εὕρισκαμένων. Ἰδε Γερμαν. βιβλ. T. M. καὶ Γερμ. βιβλιοθ. Νέαν Τόμ. ΙΑ', μέρος Α', σελ. 367. Προσθήκη τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου κτλ. παρὰ Γεωργίου Βενδότη, ἐν Βιέννῃ 1795, σελίς 150.

μεν καὶ αὐθις εὐλογον καὶ ἀναγκαῖον ἐξαποστεῖλαι καὶ εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν κραταιῶν ἡμῶν βασιλέων καὶ ἐξουσιῶν διὰ τῶν παρόντων ἡμετέρων πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν γραμμάτων τὸν παρόντα παναιδεσιμώτατον καὶ πανευλαδέστατον κύριον Ἀθανάσιον Δορόσταμον ἀρχιμανδρίτην τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἁγίου Ὁρους τοῦ ἐν τῷ Ἀθῶ καὶ πάσης Χερσωνείας, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἡμῶν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν, μετὰ τῆς ἱερᾶς συνοδίας αὐτοῦ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὑπάρχοντα, καὶ περιπεσόντα καὶ αὐτὸν τῇ κοινῇ δεινῇ αἰχμαλωσίᾳ σὺν τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ γονεῦσι καὶ συγγενέσι, καὶ μετὰ ταῦτα μυρία δεινὰ παθόντα παρὰ τῶν ἀθέων βαρβάρων ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας· ὃν τινα καὶ πέμπομεν παρὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου κοινῇ γνώμῃ καὶ ἀποφάσει τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων τῆς ἱεραρχικῆς συγκλήτου βουλῆς ἡμῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς φιλευσεβείας ἡμῶν, χάριν ἐλέους καὶ βοηθείας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τούτων τῶν αἰχμαλώτων, προσέτι καὶ ἐξαρχικῶς ἐπὶ πάντας τοὺς ἡμετέρους ἱερομονάχους καὶ πρεσβυτέρους, ὅπου δ' ἂν τύχωσιν, οἷς περ καὶ ἐντελλόμεθα συνοδικῶς ὑπακούειν καὶ πειθαρχεῖν τῷ παρόντι ἡμετέρῳ ἐξάρχῳ, ὡς πρόσωπον πατριαρχικὸν ἡμέτερον ἐπιφέροντι καὶ πάσης τῆς ἱερᾶς ἡμῶν συνόδου.

Ῥ τινι καὶ δεδώκαμεν πᾶσαν ἄδειαν ἕνεκεν μὲν πάσης ἄλλης συμβάσεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ ὑποθέσεως· πρὸς τούτοις δὲ ἐπὶ τῷ παραλαβεῖν καὶ σφραγίσαι παρ' αὐτῶν τὴν καλὴν ἐλεημοσύνην καὶ βοήθειαν τῶν φιλοχρίστων διὰ τοῦτο καὶ συνιστῶμεν αὐτὸν τῇ ἡμετέρᾳ εὐσπλαγχνίᾳ τῶν εὐσεβῶς κραταιῶς βασιλευόντων θεσφρουρήτων ἀνάκτων κτλ.

Ἐδόθη ἐν νέᾳ Ρώμῃ ἐν τῷ ἁγίῳ Γεωργίῳ ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψλδ', α' Ἰνδικτου βίτεκτος ἐν μηνὶ Μαίῳ α', Ἰνδικτιῶνος ιβ'.

Ὁ Καισαρείας Νεόφυτος,

Ὁ Νικομηδείας Σεραφεῖμ,

Ὁ Νικαίας Καλλίνικος,

Ὁ Κυζίκου Ἀνθέντιος,

Ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἀθανάσιος,

Ὁ Προιάβου Ἰωαννίκιος.

Διαρκοῦντες τοῦ ταξιδίου τούτου ὁ Δορόσταμος συνελήφθη ὑπὸ ληστῶν εἰς τὰ σύνορα τῆς Βλαχίας καὶ Τρανσυλθανίας, οἵτινες ἀφ' οὗ ἐφόνευσαν ἕνα τῶν διακόνων τῶν συνοδευόντων αὐτόν, ἀπῆρσαν ἀπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου καὶ τοῦ ἑτέρου διακόνου πᾶν ὃ, τι εἶχον καὶ ἀφροῦ τοὺς ἀπεγύμνωσαν καθ' ὁλοκληρίαν, τοὺς ἐμαστίγωσαν ἀφίσαντες αὐτοὺς ἡμιθανεῖς.

Ὁ ἑλλην ἐπίσκοπος τῆς Τρανσυλθανίας Μάξιμος, ὅστις ἦτο ὑφιστάμενος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βελιγραδίου, τῷ ἐπρομήθευσεν ἐνδύματα καὶ χρήματα ἵνα δυνηθῇ νὰ φθάσῃ εἰς Βιέννην, ἐνθα ἔτυχεν ὑψηλῆς ἀκροάσεως παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι, κατόπιν δὲ διὰ Βοημίας καὶ Σιλεσίας μετέβη εἰς Φραγκφούρτην καὶ εἶτα εἰς Βερολίνον.

Εἶνε ἀνὴρ ἀξιοσεβάστου ἐξωταρικοῦ, ἡλικίας ἐτῶν 46, φέρει ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ στήθους κρεμάμενον μικρὸν σταυρόν, ὃν ἐδώρησεν εἰς αὐτόν ὁ ρηθεὶς ἐπίσκοπος.

Εἶνε ἄνθρωπος σώφρων, γινώσκων καλῶς νὰ φέρεται παντοῦ. Ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Τουρκικῆς ὁμιλεῖ καὶ ὀλίγον τὴν Λατινικὴν καὶ Γαλλικὴν, ἄριστα δὲ τὴν Ἰταλικὴν, ἣν γράφει κάλλιστα, μετρίως δὲ τὴν ἑλληνικὴν ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἐπιστολῶν, ὡς ἔγραψεν εἰς τὸν Δρ Δ.... καὶ εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς Φραγκφούρτης Ζαβλόνσκη καὶ εἰς ἐμέ.

Ἡ διήγησίς του περὶ τῆς νῦν καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων εἶνε ἀξιόπιστος, νῦν ἔχει τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιμανδρίτου, εἶνε ἐξοχος ἱερεὺς τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξοχώτατος θεράπων τοῦ Πατριάρχου.

Καίτοι δίδει ἡμῖν εἰδήσεις περὶ πραγμάτων τὰ ὅποια εἶδεν, ἤκουσεν ἢ ἔμαθε κατὰ τὴν δεκαετὴν τοῦ ἡλικίαν, οὐχ ἥττον φαίνεται ἄνθρωπος ἐχέφρων, λογικὸς καὶ οὐδόλως δεισιδαίμων, σοβαρὸς δὲ καὶ θεοσεβής. Ἐχει τοιαύτην ἀποστροφὴν εἰς τὴν ἀναλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος, ὥστε ἔλεγεν ἡμέραν τινὰ δοθείσης περιστάσεως, ὅτι προὔτιμα νὰ ἀποθάνῃ παρὰ ἐν συνειδήσει καὶ μετὰ θελήσεως νὰ ψευσθῇ ἢ νὰ μὴ τηρήσῃ τὸν λόγον του. Διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τὰ ἐξόδα, τὸν παρέλαβον εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ εἰς τὴν τράπεζάν μου, πολλάκις δὲ τὸν συνεδούλευσα σοβαρῶς καὶ σχεδὸν τὸν ἐξώρμισα νὰ μοὶ λέγῃ ἀφόβως τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν διεβεβαίωσα ὅτι ἡμεῖς οἱ διαμάρτυρόμενοι πλειότερον θὰ τὸν ἐκτιμῶμεν ἢ νὰς ἀπεκάλυπτε τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων ὄψιν κατὰ τὴν εἰλικρινῇ ἀντίληψίν του, παρὰ ἢν διὰ κολακειῶν καὶ ἀποποιήσεων τῆς ἀληθείας προσεπάθει νὰ εἴπῃ πᾶν τὸ εἰς ἡμᾶς ἄρεστόν, πολὺ μᾶλλον ἀφοῦ εἶνε εὐκόλον νὰ λάβωμεν εἰδήσεις περὶ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων χριστιανῶν καὶ παρ' ἄλλων προσώπων. Ὅφειλω ὅμως ν' ἀναγνώρισω ὅτι σοβαρὰ καὶ βᾶσιμοι ἦσαν αἱ πληροφορίες του, τόσον ὥστε εἰς πολλάς ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθην νὰ ἀνεύρω τὰς παλαιὰς καὶ νέας γραφάς ἢ ἔχνη ἐξ αὐτῶν.

Ἐν τῷ προλόγῳ του ὁ κ. Elssner, ἀποκαλύπτων ἡμῖν τοὺς λόγους καὶ τὰ κίνητρα τὰ ὠθήσαντα αὐτὸν εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ἀνωτέρω συγγραμμάτων, λέγει ὅτι ἐκτὸς τῆς ἀπροόπτου ἀφίξεως τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Δοροστάμου, τὸν προέτρεψε πρὸ πάντων ὁ ὀφειλόμενος οἶκτος διὰ τοὺς κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον συλληφθέντας καὶ ὑπὸ τὸν Ταρταρικὸν καὶ Ἀραβικὸν ζυγὸν στένοντας, οἵτινες φοβερὰ ὑφίστανται σωματικὰ μαρτύρια, ἔτι δὲ μείζονα διατρέχουσι ψυχικὸν κίνδυνον, ἀναγκαζόμενοι ν' ἀπαρνηθῶσι τὸν Χριστὸν καὶ ν' ἀσπασθῶσι τὸν Μωαμεθανισμόν, ἵνα φανῶσιν ἄρεστοὶ εἰς τοὺς διώκτας των, προσθέτει δὲ ὅτι χάριν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ ἦλθεν ὁ ρηθεὶς Ἀρχιμανδρίτης

εἰς Γερμανίαν καὶ Σουηδίαν μὲ μίαν ἀξιοπερίεργον γραφὴν τοῦ Πατριάρχου, ἵνα τουτέστι συλλέξῃ ἐράνους πρὸς ἐξαγορὰν καὶ ἀπολύτρωσιν τῶν δεσμιωτῶν χριστιανῶν καὶ ὅτι εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐράνους ἀφιερῶνται ὁλόκληρος ἡ ὠφέλεια, ἥτις θέλει προκύψει ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος.

Διακηρύττει ὅτι τὸν εἰρημένον Δορόσταμον ἐδέχθησαν ἐν Βερολίνῳ μετὰ συμπαθείας καὶ ἀγάπης καὶ ὅτι ἐπραξάν ὑπὲρ αὐτοῦ πᾶν τὸ δυνατόν τόσον οἱ Γάλλοι ὅσον καὶ οἱ Γερμανοὶ ὅπως τῷ παράσχῃ δειγμάτων τῆς ἀγάπης των.

Ἐκτὸς τῆς εἰκόνης τοῦ Δοροστάμου, ἣν προτάσσει ὁ κ. Elssner, τὸ εἰρημένον συγγράμμα κοσμεῖται καὶ δι' ἐννέα ἐπιτυχεστάτων χαλκογραφιῶν παριστανουσῶν τὸν Πατριάρχην μετὰ τῆς ἱερᾶς ἀμφιέσεως ἐν τῷ Πατριαρχικῷ θρόνῳ, τὸν αὐτὸν ἐν περιδείᾳ, τὴν πατριαρχικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ Πατριαρχικὸν Μέγαρον, Ἀρχιεπίσκοπον καὶ Μητροπολίτην ἐν ἱερᾷ ἀμφιέσει εὐλογοῦντας, Ἀρχιμανδρίτην καὶ Ἡγούμενον, Διάκονον καὶ ἱερέα τὸν μὲν μὲ τὰ θεῖα ἐπὶ κεφαλῇς, τὸν δὲ κρατοῦντα τὸ ἅγιον ποτήριον. Αἱ εἰκόνες αὗται ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δοροστάμου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κ. Elssner.

Ὁ δεῦτερος τόμος ἐξεδόθη ἐν Βερολίνῳ τῷ 1749 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Elssner καὶ ἐπιγράφεται «Ἐξακολουθήσεις τῆς νεωτάτης περιγραφῆς τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν κτλ.» μετὰ παραρτήματος ἐπὶ τοῦ ἐξαίρετου τῆς ρηθείσης χώρας. Τὸ συγγράμμα τοῦτο εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν τόσων ἄλλων πολυτίμων καὶ σπανιωτάτων βιβλίων ἐν τῇ Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ Ζακύνθου ὑπ' αὐξοῦντα ἀριθ. 4150.

Ἐάν ποτε ὁ φιλόπονος ἱστορικὸς τῶν Πατρῶν καὶ εὐπαίδευτος φίλος μου κ. Στέφανος Ν. Θωμόπουλος, πρὸς ὃν ἀφιέρωσα τὸ ἐλάχιστον αὐτὸ βιογραφικὸν σχεδιάσμα, ἐπιχειρήσῃ νέαν ἐκδοσιν τοῦ πολυτίμου καὶ ὑπὸ πάσαν ἐκπύην σπουδαίου ἔργου του τῆς Ἱστορίας τῆς πόλεως Πατρῶν, πέπειθα ὅτι δὲν θὰ διστάσῃ νὰ συγκαταλέξῃ μετὰ τῶν διαπρεπῶν ἀνδρῶν τῶν Πατρῶν καὶ τὸν Ἀθανάσιον Δορόσταμον, ἐπαξίως τιμήσαντα τὸ τε ἄξιωμα καὶ τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Δ. Ἡλιακόπουλος

